

TARIM VE ENFLASYONİST KONJONKTÜRLER

Robert BADOUIN*

(Çev. : Dr. M. İlker PARASIZ)

Enflasyon konusunda yapılan araştırmalarda genellikle tarım sektörü ihmal edilmektedir. O halde enflasyonist baskıların meydana gelmesinde tarımın rolünün ve çeşitli enflasyonist konjonktürlere göstereceği tepkilerin incelenmesi yararlı olacaktır.

I. TARIM VE KİTLİK ENFLASYONLARI

Obsidional Enflasyon (Kıtlık Enflasyonu) kavramı ile savaşta etrafı kuşatılmış bir şehre imada bulunmaktadır. Böyle bir şehirde yaşayan insanlar yaşayabilmek için sadece o anda sahip oldukları kaynaklarla yetinmek zorundadırlar. Ekonomik durum ekonominin dışında cereyan eden olayların tesiri altındadır. Üretimin artırılması üretim faktörleri fiilen azaldığı için söz konusu değildir.

Modern ekonomiler özellikle savaş dönemlerinde bu şekil durumlarla karşı karşıya kalmışlardır (1). Normal zamanlarda üretim faktörleri, piyasanın ihtiyaçlarına göre mal ve hizmet üretiminde bulunurlarken, gerginlik hallerinde savaşın gerektirdiği mal ve hizmetlerin üretimine tahsis edileceklerdir.

Böyle zamanlarda şüphesiz halkın ihtiyaçlarına yönelik üretimin azalması sonucu ekonomide enflasyonist baskılar artacaktır. O halde obsidional enflasyon daha çok bir ekonominin içinde bulunduğu kıtlık durumunu yansıtmaktadır. Bu tip enflasyon gelirlerde her-

(*) Robert BADOUIN, Agriculture et Equilibre Economique, SEDES, Paris, 1961. s. 221 - 261 (özet)

(1) Özellikle tarım sektörü büyük ölçüde atmosferik koşullara bağlı olan gelişmekte olan ülkelerde sık sık kıtlık durumlarıyla, dolayısıyla kıtlık durumundan doğan enflasyonist baskılarla karşılaşmaktadır.

hangi bir azalma olmadığı halde prodüktif kaynaklarda hasıl olan gerileme sonucu meydana gelmektedir. Üretim faktörlerinde meydana gelecek azalmalar üretimde bazı tıkanıklıklara sebep olacaktır. Bu durumda üretim faktörlerinin kombinezonunun değiştirilmesi zorunlu olacak dolayısıyla prodüktivitede düşüş meydana gelecektir.

Kıtlık dönemlerinde tarım sektörünün tepkisi ne olacaktır? Aşağıdaki paragraflarda bu konuya değinilecektir.

I.1. Üretim İmkanlarının Azalmasının Tarımsal Sonuçları

Savaş dönemlerinde tarımın sahip olduğu üretim faktörlerinde bir azalma olacaktır. Bu durumun sonucu üretim hacminde kendini hissettirecektir. Böyle dönemlerde ekili arazi yüzölçümündeki değişiklikler önemsiz sayılabilir. Sadece savaşın cereyan ettiği yörelerde üretimden vazgeçilecektir. Savaş durumundan en fazla emek gücü etkilenecektir. Herhangi bir seferberlik hali geniş çiftçi kitlelerinin tarımdan ayrılmalarına sebep olacaktır. Ancak tarım sektöründen ayrılanların ikamesi diğer sektörler için nazaran daha kolaydır. Çünkü aile işletmelerinde ailenin bütün fertleri üretime iştirak etmektedir. Buna karşılık işletme kapitali kıtlığı ciddi sonuçlar doğurabilir. Tarım, gübreden ve hastalıklarla mücadele için çeşitli ilaçlardan yoksun kalabilir. Dolayısıyla tarımsal hasıla hacmi azalabilir.

I.2. Tarımın Kıtlık Ekonomisine Uyarlanması

Obsidional enflasyon dönemlerinin en belirgin özelliği olan gıdasal dengesizliklerin hafifletilmesinde acaba tarım yeteri kadar esnekliğe sahip midir? Kıtlık dönemlerinde tarımın aslında üretimin artırılması yönünde bir tepki göstermesi normaldir. Ayrıca büyük kitlelere yönelik ürünlerin üretimlerinin teşviki için tedbirler alınabilir.

Tarımın fiyat yükselmeleri karşısındaki duyarlılığı çok yüksektir. Özellikle obsidional enflasyon dönemlerinde tarımsal ürünlerin fiyatları çok fazla artabilir. Bunun başlıca nedeni tarımsal ürünlere karşı talep elastikiyetinin oldukça sert olmasıdır. Tüketimin baskı altına alınması güç olduğu için hafif de olsa bütün kıtlıklar fiyatlar da hissedilir yükselmelere sebep olacaktır.

Kıtlık sadece tarımsal mallarla sınırlı değildir. Endüstriyel malların da kıtlığından söz edilebilir. Fakat endüstriyel malların talep elastikiyetleri daha fazladır. Özellikle dayanıklı tüketim mallarının satın alımları kolayca başka zamanlara ertelenebilir. Bunun sonucu olarak da toplam satın alma gücü ekonomide bütün piyasalara eşit olarak dağılacak yerde büyük ölçüde gıdasal mallar üzerinde yoğunlaşacaktır. O halde denebilir ki, tarımsal ürünlerin yanısıra endüstriyel mallarda da kıtlık olması halinde fiyat artışları daha da şiddetlenecektir. Aksi halde endüstriyel mallar bir kısım satın alma gücünü emeğinden bazı tarımsal ürün piyasasında ferahlık meydana gelebilecektir.

Kıtlık dönemlerinde tarımsal ürünlerin fiyatları mutlak değerler olarak artacaktır. Tarımsal mallarla endüstriyel mallar fiyat oranı tarım lehine gelişecektir.

Tarımsal ürünlerin fiyat artışları karşısında tarım sektörünün tepkisi ne yönde olacaktır? Piyasa mekanizmasının işleyişi sonucu meydana gelebilecek olumlu tepki üretim faktörlerindeki kıtlık nedeniyle frenlenecektir. Tarım normal koşullarda piyasadan satın alabileceği prodüktif kaynakları kendi kendine üretmek zorunluluğunda olacaktır. Tarımın dışardan teçhizatlanmasının zayıflığı tarımı zorunlu olarak oto-teçhizatlanmağa ve oto-tüketime itecektir. Tarım normal dönemlere oranla ürününü daha fazla kendine saklayacaktır. Dolayısıyla daha otarşik bir görünüme bürünecektir.

Tarımın mekanize olması halinde, geleneksel şekilde üretimde bulunan tarım sektörüne göre yukarıda incelenen hususlar daha açık bir şekilde göre çarpacaktır. Akaryakıt kıtlığı tarımı üretimde daha fazla hayvansal çeki gücü kullanmağa zorlayacaktır. Bunun sonucu olarak da daha önce fertlerin tüketimine tahsis olunan bazı toprakların artık hayvansal yem üretiminde kullanılması gerekecektir. Ekonomik gerileme dönemlerinde tarım sektörü ne kadar modern usullerle üretimde bulunuyorsa o kadar yeni duruma uyarlanmakta güçlüklerle karşılaşacaktır.

Çiftçiler kıtlık dönemlerinde öncelikle ailelerini düşüneceklerdir. Devlet de dolaylı bir şekilde bu eğilimi teşvik edecektir. Çünkü devlet kırsal alanlarda yaşayanların beslenmelerinden çok şehirlerde yaşayan halkın gıdasını ön planda tutacaktır. Sonuç olarak çiftçiler normal dönemlerde ürettikleri ürünlerin bir kısmından vaz ge-

çerek üretimlerini çeşitlendirmeye gayret edeceklerdir. Şüphesiz bu durumda normal dönemlerde piyasaya arz edilen tarımsal ürün miktarında azalma olacaktır. Çünkü bir taraftan ihtisaslaşmadan vazgeçildiği için ortalama tarımsal prodüktivite azalacak, diğer taraftan, çiftçilerin kendilerine ayırdıkları paylar artacaktır. Tarımla uğraşanların kıtlık durumuna en iyi şekilde uyarlanma gayretleri tarımsal uğraşı dışında kalan grupların beslenmelerine tahsis edilecek arazilerin azalmasıyla sonuçlanacaktır.

Kıtlık dönemlerinde, ekonomik kriz dönemlerinden farklı olarak üretim faktörlerinin gayri elastik olması nedeniyle arz da gayri elastiktir. O halde kıtlık dönemlerinde tarımsal ürünlere narh konulması en uygun politika olacaktır. Genel olarak fiyat yükselmelerinin belli bir süre sonra arzı teşvik edeceği dolayısıyla fiyat yükselmelerinin duracağı kabul edilmektedir. Halbuki kıtlık durumunda tarımdan böyle bir tepki beklemek yanıltıcı olacaktır. Çünkü üretime tahsis edilebilecek kaynaklar arttırılamamaktadır. Fiyatlar artık her zamanki alışlagelen düzenleyici rollerini oynayamayacaklardır. Sonuç olarak fiyatlara narh konulması tek çıkar yol olarak görülmektedir. Diğer taraftan fiyat artışları piyasadaki marjinal tüketicilerin elenmelerine yol açacaktır. Şiddetli kıtlığın hüküm sürdüğü dönemlerde aşırı fiyat yükselmeleri en gerekli gıdasal ürün piyasalarından büyük tüketici kitlelerinin elenmelerine yol açabilecektir. Böyle bir sonuç şüphesiz kabul edilemez. O halde bu durumun önlenmesi ve halka hiç olmazsa minimum yaşama imkânının sağlanması için tavan fiyatlarının tesbiti ve tayinlama politikaları gerekli olmaktadır.

Kıtlık dönemlerinde tüm üretimin artırılması güç olmakla birlikte, üretim içinde bazı değişikliklerin sağlanması mümkündür. Özellikle büyük halk kitlelerinin beslenmesinde birinci derecede önemli olan ürünlerin yetiştirilmesi teşvik edilmelidir. Bu durumda büyük ölçüde tüketilen ürünlere uygulanan narh politikası ters sonuçlara götürebilir. Çünkü böyle bir politika ile en zaruri ihtiyaçlara yönelik üretimde bulunan üreticileri cezalandırılmış, buna karşılık tali mallar üreten üreticiler teşvik edilmiş olacaktır. O halde narh politikası konusunda çok dikkatli davranılması gerekecektir.

Tarımsal faaliyet daima bitkisel üretime yönelmektedir. Burada hatıra şu soru gelmektedir. Acaba bitkisel ürünler doğrudan doğruya piyasaya mı sürülmelidir? Yoksa önce hayvanların beslenmesine yönelik bitkiler yetiştirilip daha sonra hayvansal gıdalar mı pi-

yasaya sürülmelidir? Bitkisel ürünlerin et haline dönüştürülmesi çok düşük oranlarda gerçekleşecektir. Aynı hektar arazinin hayvanların beslenmesine yönelik tahıl yerine insanların beslenmesine yönelik buğday ekilmesi halinde daha çok insanın beslenmesi mümkündür. Ancak hayat seviyesinin yükselmesi gerek iç tüketim, gerekse daha fazla dış gelir temin etmek için hayvansal gıdalara daha fazla önem verilmesini gerektirmektedir. Fakat kıtlık dönemlerinde, büyük halk kitlelerinin geçiminin temini ön plana geçeceğinden geriye dönük bir faaliyet zorunlu olmaktadır. Yani bitkisel üretimin önemi hayvansal gıda temininden daha ağır basacaktır.

Ekonomik etkinlik tarımsal üretimin giderek daha çok meyveciliğe ve besiciliğe yönelmesini istemektedir. Kıtlık dönemlerinde bu ürünler çok hızlı bir şekilde lüks ürün görünümüne bürüneceklerdir.

Obsidional enflasyon dönemlerinde tarım sektörü nisbeten diğer sektörlere göre daha elverişli bir konumda olacaktır. Üretim hacminde azalmalara ve tayınlama politikalarına rağmen tarımsal fiyat artışları tarımsal gelirlerin artmasında gene de yeterlidir. Çiftçilerin hayat seviyesinde bir gelişmenin olduğu kabul edilmese bile, çiftçiler kendilerine diğer sosyal gruplardan daha fazla gıda temin edeceklerdir. O halde daha elverişli konumda olacaklardır.

Obsidional enflasyonun hüküm sürdüğü memleketlerdeki çiftçilerin gelirlerinin artacağı genel olarak kabul edilebilir. Ancak şiddetli kıtlıklar nedeniyle çiftçiler gelirlerinden yararlanma olanağı bulamıyabilirler. Yani çiftçiler gelirleri için ne yatırım ne de kendi hayat standartlarını arttırmak için harcama olanağı bulamayabilirler. Bu durumda sorun, kıtlık dönemlerinde biriktirilen gelirlerin tekrar normal dönemlere dönülünceye kadar ne denli korunacağı hususudur. Normal ekonomik durumlara dönüldüğünde tarımsal gelir artışlarından doğan talep tehir edilmiş bir talep olacaktır. Burada araştırılması gereken husus geçen süre zarfında enflasyon nedeniyle tarımsal gelirlerin ne kadar kısmının satın alma gücünü kaybetmiş olduğudur.

Kıtlıklardan doğan enflasyonist baskılar, bu tip bir enflasyonu yaşamayan ülkelerin çiftçileri için çok kârlı durumlar yaratabilir.

Sonuç olarak denebilirki, kıtlık enflasyonunda tarım önemli bir rol oynamaktadır. Tarım enflasyonist baskılar için imtiyazlı bir alan teşkil etmektedir. Çünkü, arz ve talep birlikte tarım sektöründe gayri elastiktir.

II — TARIM VE BASKI ALTINA ALINMIŞ ENFLASYON

Baskı altına alınmış enflasyon kavramı, hükümetlerin ekonomideki para akımları ve mal ve hizmet akımları arasında fiyat artışlarını teşvik edecek bir farklılığa karşı koydukları konjonktürel durumu belirlemektedir. Daha açık bir şekilde baskı altına alınmış enflasyon, enflasyonist baskıların bazı sektörlerde olduğu ve tüm ekonomiye yayılma tehlikesinin bulunduğu ve hükümetlerinde bu yayılmayı önleyecek imkanlara sahip oldukları konjonktürel durumu yansıtmaktadır. Bir ekonomide enflasyonist baskılarla deflasyonist baskılar aynı anda birlikte hüküm sürebilirler (2).

Baskı altına alınmış enflasyon iki tip temayülün birlikte bulunduğu durumu yansıtmaktadır. Ancak enflasyonist baskılar daha ağır basmaktadır. Tarım sektörü bazı enflasyonist baskılara ve bu baskıları frenleyen karşı güçlere nasıl katılmaktadır?

II.1. Tarım Sektörü ve Enflasyonist Sürecin Ortaya Çıkması

Enflasyonist baskılar genellikle iki şekilde kendisini hissettirmektedir : Gelir artışı, dolayısıyla talep artışı ve maliyet yükselmesi şeklinde. Şüphesiz enflasyonist süreç geliştikçe başlangıçta enflasyonist baskıların kaynağını teşkil eden unsurlar giderek kaybolacaktır. Maliyet artışlarının sebep olduğu enflasyonist baskıların yayılması talep artışlarına bağlıdır. Doğumunda talep artışlarının önemi büyük olan bir enflasyonist süreç maliyetlere de sirayet edebilir (3).

Kıtlık dönemleri hariç, talep enflasyonunun kontrol altına alınması maliyet enflasyonunun kontrol altına alınmasından çok daha kolaydır.

Tarımın yukarıda sözü edilen enflasyonların kaynağı olması halinde neler olacağını araştıralım.

(2) Bazı ekonomistler «enflasyon - işsizlik dilemna» sını bu noktada araştırmaktadır. Bkz : S.C. KOLM, «La Théorie de L'inflation - chômage», Revue Economique, mars 1970.

(3) E. JAMES, «L'inflation par La Hausse des Coûts». Bulletin d'information et de Documentation de la Banque de Belgique, 1956, s. 434

II.1.1. Tarımsal Maliyet Artışlarından Doğan Enflasyonist Baskılar

Tarımsal maliyetlerin yükselmesinin enflasyonist baskıların kaynağı olacağı söylenemez. Bir defa tarımsal maliyetler endüstriyel maliyetler gibi objektif nitelikte değildir. Tarımsal maliyetlerdeki bir artış produktivite artışları tarafından telafi edilebilir. Tarımsal maliyetlerle fiyatlar arasında herhangi bir doğrudan doğruya bağ yoktur. Diğer taraftan hemen belirtelimki tarımsal maliyetler endüstriyel maliyetlere nazaran daha kolay bir şekilde kontrol altına alınabilir.

Çiftçi için aile içi emek, bütün maliyetler içinde sadece sabit bir masraf teşkil etmektedir. Çokkere münhasıran ailesel emek gücünden yararlanan bir çiftçi ücretli emek istihdam eden çiftçilere nazaran tarımsal ücretlerde herhangi bir artış olduğu zaman pozisyonunda bir iyileşme olduğu izleniminde olacaktır. Ancak hiçbir şekilde tarımsal ücretlerdeki artışın, endüstriyel ücretlerdeki artış gibi fiyatlar üzerinde direkt bir etkisi olmayacaktır.

Maliyetin diğer unsurlarına gelince : Bunların fiyatlarındaki bir yükselmenin etkisi daha ani olacaktır. Bunların kullanımı çiftçiler için kaçınılmaz olarak nitelenebilir. Objektif olarak hesaplandığı takdirde, hatta ileri makinalaşmağa rağmen, emeğin tarımsal maliyetin temel unsuru olmağa devam ettiği söylenebilir.

Tarım sektöründe de maliyetlerdeki artış, tıpkı endüstri sektöründe olduğu gibi produktivite artışları tarafından telafi edilebilir. Çiftçilerce kullanılmayan teknik kolaylıklar sayısızdır. Tarımsal piyasalarda sık sık karşılaşılan depressif eğilimler sebebiyle satın alma gücü eksiklikleri yeni buluşların üretimde kullanılmasını engellemektedir. Genişlemenin hızlandığı ve enflasyonun arttığı dönemlerde yenilikler daha kolaylıkla yayılmaktadır.

Tarımsal maliyetlerin objektif bir içeriği olmasa, tarımda produktivite artışları meydana gelmese bile fiyat artışlarının maliyet artışlarına bağlı olması olanak dışıdır. Tarımsal fiyatları piyasa şartları tayin eder. Yani tarımsal ürünlerin fiyatları arz ve talep kanunlarının fonksiyonu olarak teşekkül eder. Maliyetlerdeki değişimlere bağlı değildir. Bol bir tarımsal rekolte, ürünü elde etmek için girişilen masraflar ne olursa olsun fiyatlarda gerileme ile sonuçla-

nacaktır. Halbuki tersi bir durumda üretim için yüksek bir masraf yapılmış olmasa bile fiyatlar yükselecektir.

Sonuç olarak denebilirki tarım sektöründeki maliyet artışları enflasyonist baskıların yayılmağa başlayacağı bir kaynak olarak düşünülemez. Tersine tarım diğer sektörlerden gelen enflasyonist itişleri hafifletmekte bu baskıları nakletmek yerine bloke etmektedir.

II.1.2. Tarımsal Gelirdeki Artış Sonucu Enflasyonist Baskılar

Çok çeşitli sektörlerle sahip bir ekonomisi olan memlekette tarımsal gelirlerdeki artışın maliyetlerdeki artışlardan daha fazla enflasyonist baskıları artıracağı söylenemez. Tarım sektörünün ekonomideki yeri büyüme süreci içinde giderek azalmağa devam edecektir. Tarımsal faaliyetlerin sayısının çokluğu tarımsal ürün arzının talepten fazla olmasına sebep olacaktır. Bu durum tarım sektörü için depresyonist bir ortam yaratacaktır. Tarım sektörüne etki yapacak olan enflasyonist itişler tarımsal gelirlerde hissedilir bir artış meydana getirmek için oldukça yetersizdirler. Tarımsal gelirler enflasyonist baskıların kaynağı olmaktan çok ekonomik gelişmenin itici gücüdürler.

Tarımsal mal ihracatında ihtisaslaşmış ekonomiler için durum farklılık arzedebilir. Ham madde ve geniş kitlelere hitap eden tüketim mallarının fiyatlarının göstermiş olduğu dalgalanmalar çok fazla olduğu için, çok kısa bir dönemde ülkenin ihracat gelirleri önemli ölçüde artabilir. Örneğin Kore savaşları sırasında bazı stratejik ham madde talepleri dolayısıyla bu malların fiyatları büyük artış göstermiştir. İhracata dönük tarımsal üretimde bulunan ülkelerde çiftçilerin gelirleri tehlikeli bir şekilde artış gösteriyordu. Örneğin, yüksek yün fiyatları sebebiyle Avustralya ve Yeni Zelanda'da, kauçuk fiyatlarının yükselmesi sebebiyle Malezya'da çok kısa dönemde önemli ölçüde milli gelir artışları meydana gelmiştir. Ülke içinde artan talebi kısa sürede telafi edecek kaynakların bulunmaması ve uluslararası konjonktür sebebiyle de ithalât olanaklarının sınırlı bulunması sözü edilen ekonomileri enflasyonist baskılarla karşı karşıya bırakmıştır.

Tarımsal ürünlerin ihracat değerindeki artışlardan doğabilecek enflasyonist baskıların kontrol altına alınması oldukça kolay bir şekilde organize edilebilir. İhracat gelirlerinin hemen piyasaya akma-

sının önlenmesi en etkin yol olarak görünmektedir. Bu sebeple pek çok ülke bazı sandıklar kurmuşlardır. Enflasyonist baskıların devamı süresinde ihracat gelirleri bu sandıklarda bloke edilmektedir. Ekonomik denge tekrar tesis edilince bloke edilen gelirler sahiplerine iade edilmektedir.

Hernekadar uluslararası piyasalardaki konjonktür sebebiyle tarımsal ihracat gelirlerinde meydana gelecek artışların enflasyonist baskıları arttırması önlenebilirse, yurt içinde meydana gelen tarımsal gelir artışlarını kısıtlayıcı tedbirlerin alınması oldukça güç görünmektedir.

Diğer grupların gelirlerinin genişlemesinin frenlenmesine yönelik tedbirlerin tarımsal gelirler için aynı etkinlikte tesir göstereceği söylenemez. Şimdi kısaca sözü edilen tedbirleri gözden geçirelim :

Narh Politikası : Üreticilerin gelirleri narh politikası vasıtasıyla azaltılabilir. Narhın iki önemli etkisi olacaktır. Narh fiyat artışlarını sınırlar. Kârları baskı altına alır. Ancak narh politikasının etkin olabilmesi için malların ortalama fiyatlarının belirlenmiş olması gerekir. Diğer taraftan faaliyet dalının dağılık olmaması da gereklidir. Ayrıca talep baskısının çok fazla olmamasıda narh politikasının başarısı için önemlidir. Tarım sektöründe yukarıda sayılan şartlar mevcut değildir. Maliyetler dağılık arzetmektedir. Üretici sayısı çok fazladır. Talep elastikiyeti narh politikasını faydasız, hatta tesirsiz kılabilir. Maliyetlerin fiyatların oluşmasında temel unsur olması halinde fiyatların bloke edilmesi, sistemi, bütün etkinliğinden yoksun kılmayacaktır. Ancak fiyatların arz ve talep kanunlarına göre teşekkül etmesi halinde amaçsızdır. Bu sebeple tarımsal ürünlerde kısıtların meydana geldiği dönemlerde enflasyonun durdurulması çok güçtür.

Vergi politikası : Gelir artışlarının enflasyonist baskıları arttırmasının frenlenmesinde baş vurulabilecek diğer bir alet vergi oranlarının yükseltilmesi olabilir. Eğer hükümetler bütçe fazlaları temin edebilirlerse veya bütçe açıklarının bir kısmını yeni ek gelirlerle kapatabilirlerse, enflasyonist baskıların bir kısmını hafifletmeğe muvaffak olabilirler. Fakat tarım sektöründe vergilendirilecek tarımsal konu bulmak çok zordur. Seçimlere değgin kaygılar bir tarafa, tarım sektöründe gelir vergileri tarım sektörüne has bazı engellerle karşılaşmaktadır. Küçük tarım işletmelerinin çokluğu, muhasebe yokluğu örnek olarak verilebilir.

Kredi Politikası : Tarım sektöründe kredi politikasında çok etkili olacağı söylenemez. Çiftçiler krediye şiddetle ihtiyaç hissetmemektedirler. Ayrıca tarım kredileri, ticari ve endüstriyel kredilere nazaran çok daha müesseseleştirilmiş ve kurallara bağlanmıştır. Karar ve takdir yetkisi daha çok kredi veren kurumlara aittir. Kredi dağıtımı belirli hudutlar çerçevesinde yapılmaktadır.

Tarımsal krediler kısa ve uzun vadeli krediler olmak üzere iki kısımda düşünülebilir. Kısa vadeli krediler daha çok destekleme kredileridir. Bu kredi özellikle tarımsal piyasaların zor durumda oldukları dönemlerde kullanılmaktadır. Fakat enflasyonist baskıların hüküm sürdüğü dönemlerde eldeki stoklar erime eğiliminde olacak ve krediye müracaat daha az şiddette olacaktır. Kısa vadeli kredilerin bazı spekülative maksatlarda kullanılması da mümkündür. Çiftçiler kredi sayesinde fiyatlarında artış bekledikleri bazı ürünlerini daha tarlada iken elden çıkarma mecburiyetinden kurtulabilirler. Uzun vadeli kredilere gelince : Bu krediler esas itibariyle konjonktürel tabiatlı kredilerden farklılık arz etmektedirler.

Kısaca özetlemek gerekirse, enflasyonun baskı altında tutulması politikası tarımsal gelirler açısından herhangi bir güçlükle karşılaşmayacaktır. İhracattaki artışlar dolayısıyla tarımsal gelirlerin ekonomik dengeyi tehlikeye sokması halinde, bunun önlenmesi oldukça kolay olacaktır. Ülke içi tarımsal ürün satışlarından elde edilen gelirler büyük sıçramalar göstermemektedirler. Dolayısıyla enflasyonist baskıların kaynağı olarak düşünülemez. Bu durum ekonomi için oldukça olumlu bir sonuçtur. Çünkü aksi halde tarımsal gelirlerin baskı altına alınması çok güç olacaktır. Enflasyonla mücadelede sık sık başvurulan klasik tedbirler tarımsal yapıya çarpacak ve etkinliklerini kaybedeceklerdir.

Sonuç olarak denebilirki, tarım enflasyonist baskıların kaynağı değildir. Tarımsal maliyet artışları fiyatlara yansımamaktadır. Tarımsal gelirler diğer gelirlere göre gecikme göstermektedir. O halde tarımın enflasyonist baskıları frenleyip frenlemeyeceği konusunun incelenmesi ilginç olacaktır.

II.2. Tarım ve Enflasyonla Mücadele

Anti - enflasyonist güçlerin desteklenmesi enflasyonla mücadeleye yönelik politikaların başarılı olması için zorunludur. Enflasyonu

reel akımlarla parasal akımlar arasında ikincisi lehine bir dengesizlik olarak tanımladığımız takdirde, reel akımların kısa zamanda talebin arzularına cevap vermesi enflasyonun durdurulmasında önemli rol oynayacaktır. O halde arz açısından çiftçilerin davranışlarının incelenmesi yerinde olacaktır.

Gelire göre tarımsal ürünlerin talep elastikiyetlerinin zayıf olduğu bilinmektedir. Gelir seviyesi yükseldikçe elastikiyet düşecektir. Eğer tarım sektöründe tarımsal malların talebindeki artış hızına yakın bir üretim sağlanabilirse tarım enflasyonist baskıların kaynağı olmaktan çıkacaktır. Tersine eğer tarım sektörü ekonomik gelişme sonucu yaratılan ek taleplere cevap verememekteyse tarım artık enflasyonist baskıların yayılmasında genelleştirici rol oynayacaktır.

Milli gelir artışlarına paralel olarak talep kompozisyonunda da değişiklikler meydana gelecektir. Genellikle gıdasal tüketimdeki değişiklikler bütünsel ürünlerden hayvansal ürünlere doğru olmaktadır. Tarımsal arz talepteki bu değişmelere kolayca uyartılabilecek midir? Üretim kompozisyonunun değişimi oldukça yavaş gelişmektedir.

Tarım sektöründeki bir taraftan mevcut ürün fazlaları, diğer taraftan nüfus çokluğu ekonomideki büyümenin enflasyona dönüşmesini engelleyebilir. Bazı ürünlerin fazla elde edilmesi halinde hükümetler bundan enflasyonist baskıların kontrol altına alınması için yararlanabilirler. Başlıca iki girişimde bulunulabilir. İlk olarak piyasada bol bulunan mallara tüketicilerin talepleri kaydırılmağa çalışılabilir. Böylece enflasyonist baskıların şiddetle hissedildiği sektörlerle yönelik satın alma güçlerinin yönleri değiştirilerek enflasyonist baskıların hafifletilebileceği ümit edilebilir. Bu tarz bir ekonomi politikası çok kere talebin arz fazlası bulunan ürünlere karşı gayri elastik olması sebebiyle başarısızlıkla sonuçlanacaktır. İkinci olarak tarımsal arz fazlası bulunan ürünlerin yabancı ülkelere ihracaat yolları denenebilir. Dış ticaret kanalıyla ekonomide arz fazlası bulunan ürünlerin kıtlığı çekilen mallarla mübadelesi sağlanabilir. Fakat böyle bir politikadan beklenen sonuç umulanın çok altında kalabilir. Çünkü genellikle tarımsal fazlalar bir ekonomiden diğerine çok farklılık göstermemektedir. Diğer taraftan arz fazlası bulunan ürünler için dış ticaret hadleride pek elverişli olmayacaktır. Dolayısıyla ümit edilen yabancı dövizler sağlanamayacaktır. Çoğu kez hükümet-

ler iç fiyat seviyesinin dış fiyat seviyelerinden daha yüksek olması nedeniyle ürünlerini dış piyasalara arzeden üreticilere sübvansiyon vermek zorunda kalmaktadırlar. Sonuç kamu maliyesi açısından bazen hiç de iyi olmayabilir. Çünkü kamu harcamalarındaki artışlar devletin normal gelirleriyle karşılanmadıkları takdirde ister istemez bütçe açıkları meydana gelecektir. Bütçe açıklarının ekonomide enflasyonist baskıları ne denli artıracığı konusu üzerinde tartışılabilir. Özellikle hayvansal ürünlerde fazlaların meydana gelmesi halinde enflasyonla mücadele imkanı daha geniş olacaktır. Çünkü bu malların değerlerinin bizatihi yüksekliği daha çok ithalat yapma olanağı verecektir. Milletler arası piyasalarda mübadele değeri yüksek malların kıtlığı halinde tarımsal fazlaların varlığı geniş döviz sağlama olanakları verecek ve bazı enflasyonist baskıların anında kontrol altına alınabilmesi imkan dahilinde olacaktır.

Tarım sektöründe gizli işsizliğin varlığı genellikle kabul edilmektedir. Bilindiği üzere marjinal produktiviteleri sıfır olarak kabul edilen gizli işsizlerin başka sektörlerle kaydırılmaları halinde tarımsal hasılda herhangi bir azalma meydana gelmeyecektir. Genişleme dönemlerinde kırsal alanlardan şehirlere olan göç hareketi hızlanacaktır. Çünkü genellikle istikrarlı iş bulamama korkusu tarımsal işçileri tarım sektöründe alkoymaktadır. Aşlında kırsal alanlarda çalışanların hareket kabiliyetlerinin ihmal edilmemesi gerekir. Yeterki ekonomik konjonktür işçilere istikrarlı iş imkanları yaratsın. Potansiyel emek gücünün kırsal alandan endüstri sektörüne transferi iki anti - enflasyonist etki yaratacaktır. İlk olarak iş piyasalarında işgücü noksanından doğacak gerilimleri azaltır. Endüstriyel maliyet artışlarına yol açacak ücret artışlarını önler. İkinci olarak ekonomideki dar boğazların emek gücü yetersizliklerinden ileri gelmesi halinde, bu dar boğazın kısa zamanda giderilmesini kolaylaştırır. Dolayısıyla üretken kapasitenin kullanılmamasından doğacak arz talep dengesizlikleri ortadan kalkacaktır.

Genellikle tarım sektörünün enflasyonist baskılarla mücadelede olumlu katkılarda bulunacağı kabul edilebilir. Ancak bu genel temayül yerini tamamen zıt durumlara da bırakabilir. Özellikle atmosferik koşulların tarımsal hasıla üzerindeki olumsuz etkileri tarımsal üretimde azalmalara yol açabilir. Tarımsal malların fiyatlarının gösterdiği büyük bükülmeler sebebiyle hasılda meydana gelecek çok küçük bir düşüş baskı altına alınmış enflasyonist baskıla-

rın kısa zamanda açık enflasyon haline dönüşmesine sebep olacaktır.

Enflasyonist baskıların kontrol altında tutulabildiği dönemlerde iyi tarımsal hasatların meydana gelmesi ekonomik konjonktür için çok elverişlidir. Tarımsal ürünlerin fiyatlarında meydana gelecek düşüşler gelirlerde hasıl olacak yükselmeleri frenleyecektir. Diğer taraftan tarımsal hasıla fiyatları ihracat kanalıyla ekonominin döviz sağlama olanaklarını arttıracaktır. Kötü bir hasat dönemi ise ekonomik istikrar için sarfedilen bütün çabaları boşa çıkarabilir. Özellikle devamlı olarak enflasyonist baskılarla karşı karşıya kalmış bir ekonomide, kötü bir hasat dönemi sadece konjonktürün ağırlaşmasıyla sonuçlanmayacak aynı zamanda bütün ekonomik durumda ani bir değişmeye sebep olacaktır. İşte bundan dolayı, konjonktürün gerginliğini muhafaza ettiği dönemlerde, enflasyonla iç içe bir ekonomik politika izlendiği zaman, ekonomik konjonktür uzmanları dikkatlerini sık sık tarım sektörüne çevireceklerdir.

III — TARIM VE AÇIK ENFLASYON

Fiyatların artışı engelleyen son mania da ortadan kalkınca baskı altında tutulan enflasyon artık açık enflasyon haline dönüşecektir. Eğer fiyat yükselmeleri, miktar teorisinin öğretilerine uygun olarak tek yönlü bir şekilde ise, enflasyon bütün fiyatlara aynı şekilde etki yapan basit bir para çoğalması şeklinde düşünülecektir. Bu durumda ekonomide nisbi durumlar değişmemiş olarak kalacak ve enflasyon nötr bir fenomen olarak karşımıza çıkacaktır.

Fakat durum böyle değildir. Enflasyon bir hükümet çaresi olarak da düşünülebilir. Bunun için bazı kişilerin ve sosyal grupların gelirlerindeki yükselmelerin fiyat artışlarını telafi etmediği izleniminde olmaları, yani para hayalinin müdahalesi yeterlidir. Böylece hayal kırıklıkları, hak iddiaları ve fiyat artışlarının öne alınması gibi bir iklim yaratılacaktır. Bu psikolojik unsurlar ötesinde, enflasyon fiyat ve gelir yapılarında da değişikliklere sebep olacaktır. Enflasyon uzmanları nötr bir enflasyonun gerçekleştirilmesinin çok güç olduğunu belirtmektedirler. Genel bir endeksleme sadece paranın çok kısa bir zamanda tahribiyle sonuçlanmayacak aynı zamanda ekonomik büyümenin durmasına sebep olacaktır.

Enflasyona yatırımların finansmanında tasarrufların yetersiz kalması halinde sık sık baş vurulmaktadır. Böylece ekonomik büyü-

menin finansmanında gönüllü tasarrufların yanında parasal cebri bir tasarruf olarak yer almaktadır. Acaba bütün fertler fedakârlıklara eşit olarak katlanmakta mıdırlar? Bu sorunun cevabı hayır olacaktır. Bu sebeble enflasyonun şiddetlenmesi ölçüsünde sosyal grupla arasındaki gerginlikler artacaktır. Herkes, herbir ekonomik grup milli gelirden kendine düşen payı arttırmak veya hiç olmazsa kendi gelir payını muhafaza etmeğe çalışacaktır.

Acaba tarımın enflasyon dönemlerinde göstereceği tepkiler neler olacaktır? Genel olarak bütün enflasyon modellerinde tarım bilekerek veya bilmeyerek ihmal edilmektedir. Bunda yapılan analizlerde güdülen sadelik, açıklık kaygısının yanında, tarımla uğraşanların enflasyonist süreçte sürükleyici rollerinin olmayacağı, yani çiftçilerin nötr bir grup teşkil edecekleri genel kanaati da etkin olmaktadır.

III.1. Enflasyon Dönemlerinde Tarımın Durumu

Çiftçiler enflasyonu başlatan gruplar arasında yer almamaktadırlar. Genellikle endüstriyel kârlar ve ücretler enflasyonun kaynağı olarak düşünülmektedir.

Bir ekonominin üretken potansiyellerini harekete geçirmeğe yönelik enflasyonist süreçte tarımla uğraşanların pozisyonları nedir? Ek yatırımların gerçekleştirilmesi devlet dışında düşünüldüğü zaman, tarımın yatırım sürecine katılması çok az bir ihtimal olarak belirmektedir. Enflasyonun teşvik ettiği faaliyetler ve işletmeler üretim malları piyasasına ham madde, yarı mamul ve mamul madde tedarik eden dallardır. Tarım genellikle bu nevi faaliyetlerin dışında kalmaktadır. Birkaç endüstriyel hammadde dışında tarım daha çok gıdasal ürünler üretmektedir. Devletin de ek yatırım kararlarının pek az bir kısmı tarım sektörüyle ilişkilidir.

Buna karşılık hedefe ulaşıldığı takdirde, yani eğer tüketim azaltılmışsa tarım enflasyondan zarar görecektir. Şüphesiz gıdasal malların tüketimi gayri elastiktir ve enflasyonun etkisi zayıftır. Mamafî tüketim azalabilir. Almanya'da hiper enflasyon döneminde gıdasal malların tüketimi azalmıştır (4). Bununla birlikte tarım sektörü nötr bir alan olarak kabul edilmektedir. Ancak enflasyonun so-

(4) C. BRESCIANI - TURRONI, The economics of Inflation, Allen and Unwin, 1937, s. 199

nucu olarak yatırımlardaki artış tüketim aleyhine gerçekleştiği takdirde tarım sektöründe elverişsiz bir konjonktürle karşılaşacaktır.

Bazı sosyal grupların gelirlerinin hacmini artırma çabaları da enflasyonun kaynağını teşkil edebilir. Ücretlerdeki artış maliyet yönünden olduğu kadar talep yönünden de enflasyonun sebebi olabilir. Tarım sektöründe çalışan ücretlilerin sayısı azdır. Diğer taraftan tarım sektöründe sanayice hizmet sektörüne oranla ücretler genel seviyesi oldukça düşüktür. O halde tarımsal ücret artışlarının enflasyonist baskıları artırıcı yönü fazla önemli görünmemektedir.

Ücret artışlarından doğan enflasyonist baskılardan tarım sektörü ne şekilde etkilenecektir? Ücretlilerin, özellikle gelir dağılımında alt sıralarda yer alanların reel gelir seviyelerini yükseltmeleri ölçüsünde ek yeni satın alma gücünün büyük bir kısmı tarımsal gıda mallarının satın alımlarında harcanacaktır. Eğer tarım ürünlerinin arzı talebe cevap verebiliyorsa bu takdirde tarımsal malların fiyatları değişmeyecektir. Tarımsal gelirler ise artmağa devam edeceklerdir. Tersisi durumda tarım sektöründe enflasyonist sürece katılacaktır.

Enflasyonist konjonktürün başında tarımsal ürünlerin fiyatları endüstriyel ürünlerin fiyatlarından çok daha hızlı olarak artacaktır. Tarımsal ürünlerin arzı talepteki ani değişmelere derhal cevap veremeyeceği için tarımsal fiyatların artış hızı endüstriyel fiyat artışlarından daha fazla olacaktır. Burada şu hususunda belirlenmesi yerinde olacaktır. Endüstriyel malların fiyatlarında meydana gelen artışlar gelir etkisinden daha ziyade maliyet etkisine bağlıdır.

Ücret enflasyonunun tarımsal ve endüstriyel fiyatlar üzerindeki etkisi tamamiyle farklı mekanizmalarla olmaktadır. Endüstri sektöründeki maliyet artışları tarım sektöründe talep artışlarına sebep olacaktır. Dolayısıyla bu dönem boyunca çiftçinin durumu giderek iyileşecektir. Ücret artışlarının sonucu olarak meydana gelecek maliyet yükselmelerinden tarım sektörü endüstri sektörüne oranla çok az etkilenecektir. Tersine bu durumdan, talep miktarındaki artışlar tarımsal ürünlerin fiyatlarının yükselmelerine sebep olduğundan, yararlanacaktır.

Sonuç olarak şu söylenebilir : Tarım bazan enflasyonun motoru olmakta, bazen sadece enflasyonist baskıların şiddetlenmesinden sorumlu tutulmakta, bazan enflasyonun kurbanı, bazanda enflasyondan yararlanan sektör olarak karşımıza çıkmaktadır.

III.2. Enflasyon Dönemlerinde Çiftçilerin Davranışları

Bazı iktisatçılara göre tarım sektörü en önemli tasarruf kaynağıdır. Bütün 19. yüzyıl boyunca fedakârlıkta bulunan gruplar şehirlerde yaşayan işçilerdi. 20. yüzyılda ise hangi rejimde olursa olsun fedakârlıklar köylülerden beklenmektedir⁽⁵⁾. Tarımsal gelirler gerek mutlak seviyeleri nazarı itibara alındığında gerekse bu gelirlerin milli gelir içindeki yeri hesap edildiğinde, zayıf olduklarından ekonominin güvenebileceği tarımsal menşeli tasarruf sadece cebri tasarruf olacaktır. Tarımsal vergiler çoğu kez önemsiz olduklarından, tek cebri tasarruf şekli parasal cebri tasarruftan ibaret olacaktır.

Tarımın enflasyonist konjonktürden her zaman zararlı çıkmadığını biliyoruz. Tarım ayrıca uygulanan enflasyonist ekonomik politika ve enflasyonist konjonktür karşısında bazı savunma vasıtalarına da sahiptir. Çiftçiler bu konuda pek çok taktiğe baş vurabilirler. Çiftçiler belli bir malın sahibi olarak tepkide bulunabilirler. Parasal davranışlarda gösterebilirler.

III.2.1. Üretici Çiftçinin Ekonomik Davranışı

Çiftçi esas itibarıyla üreticidir. Bu sebeple enflasyonist konjonktürden yararlanmak isteyen bütün üreticilere özgü davranışlar çiftçilerden de beklenebilir. En yaygın vasıta fiyatları yükseltmekten ve fiyat yükselmelerinden yararlanmak için stoklama yapmaktan ibarettir.

Fiyat yükselmeleri tarımda ve endüstride bazı farklılıklar arz etmektedir. Endüstriyel ürünlerin fiyatlarının teşekkülünde maliyetler ön planda göz önünde tutulmaktadır. Dolayısıyla üreticiler satış fiyatlarını saptarlarken bazı objektif kriterlerden yararlanmaktadır. Diğer taraftan sanayiciler için daima enflasyonun etkilerini değerlendirme ve kötülüklerinden korunabilme olanakları vardır. Tarımsal ürünlerin fiyatları piyasa mekanizmasının işleyişine bağlıdır. Fiyatlar çiftçilerin iradeleri dışında teşekkül eden bir veridir. Çiftçilerin fiyatların teşekkülünü etkileyici kararları olmayacaktır. Halbuki sanayiciler satacakları mallarına kendileri bir fiyat saptayabilirler. Tarımla uğraşanlara ise fiyat teklifi tüketicilerden gelmektedir. Çiftçiler bu fiyatları ya kabul ya da reddedeceklerdir.

(5) A. PATIER, Préface à H. Wronski : Le Troudoden. SEDES, Paris, 1957

Bu demek değildir ki çiftçiler hiçbir şekilde enflasyonist konjonktürü nazarı itibara almayacaklardır. Çiftçiler de sanayiciler gibi bir kısım ürünlerini cari fiyatlardan satmamağa karar verebilirler. Çiftçiler de stoklama politikası uygulayabilirler. Satışlarını erteleyebilirler. Bu tarz uygulamalar çok kere kısa dönemde tarımsal arzda elastikiyet sorununu yaratacaktır.

Genel olarak saklama ve stoklama politikaları tarım sektöründe diğer sektörlerle nazaran çok daha zordur. Çünkü bazı tarımsal ürünler için birkaç günün ötesinde elde tutmak imkansızdır. Bazı meyveler ve sebzeler bu gruba dahildir. Bu tür ürünlerin fazla geciktirilmeden tüketicilere arz edilmesi gerekmektedir. Şüphesiz bazı geliştirilen modern muhafaza teknikleri sayesinde ürünler belli bir zaman için saklanabilirler. Fakat genel olarak malların bekleme süreleri birkaç gün veya birkaç haftayı aşamayacaktır. Bu süre esasen üreticiler tarafından fiyatlarda meydana gelecek mevsimlik dalgalanmalardan yararlanmak için kullanılmaktadır. Fakat üstel gidili bir enflasyondan korunmak için yeterli olmayacaktır.

Diğer taraftan stoklama pahalıdır. Tarımsal malların stoklanması için özel tesislerin kurulması gereklidir. Bu stoklama aynı zamanda yüksek muhafaza maliyetleri gerektirecektir. Çünkü yaşanan maddelere daha fazla özen gösterilmesi gerekmektedir.

Eşyanın tabiatına bağlı olan koşullara ekonomik unsurlarıda ilâve edebiliriz. Stokların teşkili bir anlamda gelecek ürün yılı için gerekli finansman kaynaklarının malların satışlarından daha başka kaynaklardan temini demektir. Halbuki özellikle tarım sektöründe daha çok küçük işletmeler hakim durumdadır. Genellikle bu karakterde olan işletmelerin mali durumlarının zayıf olduğu bilinmektedir. O halde üreticiler bir kısım ürünlerini piyasaya sunmağa mecbur olacaklardır. Tarımsal piyasalarda herhangi bir gerileme söz konusu olmadığı için enflasyon dönemlerinde ayrıca esasen kısıtlı olan tarımsal kredi kolaylıkları daha da azaltılabilir.

Nihayet, bazı tarımsal ürün piyasaları birtakım organizasyonlara konu olmaktadır. Dolayısıyla şiddetli kıtlık dönemleri haricinde söz konusu ürünlerin çiftçiler tarafından elde tutulması olanak dışıdır. Örneğin bazı tarımsal ürünlerin belli kurumlara teslim edilmektedir. Bu ürünleri fiyatları belli kampanya dönemleri için önceden tesbit edilmektedir. Dolayısıyla üreticiler açısından malların bu

kurumlara teslimlerinin geciktirilmesinin herhangi bir yararı olmayacaktır.

Kısacası, tarım sektöründe üreticilerce ürünlerin elde tutulması ve stoklanması oldukça dar sınırlar çerçevesinde kalacaktır. Sadece ekstantif hayvan besiciliği yapan aile işletmeleri benzer manevralarda bulunabilirler.

III.2.2. Çiftçilerin Parasal Davranışları

Bir ekonomide parasal dengenin sağlanması konusunda Koopmans isimli Hollandalı bir ekonomist şu görüşü savunmaktadır : Bir ekonomide tahrip ve iddihar edilen para miktarı yaratılan ve iddihar çözülmesi şeklinde ortaya çıkan para miktarına eşdeğerse ekonomide parasal denge olacaktır. Bu parasal denge yaklaşımı ekonomistler tarafından genellikle kabul edilmektedir.

Genel olarak parasal denge global düzeyde düşünülmektedir. Normal olarak ekonomide bazı grupların davranışları sonucu yeni ek paralar yaratılabilir. Halbuki bu sırada diğer bazı ekonomik grupların kararlarının etkileri tersine olabilir.

Fakat enflasyon dönemlerinde herbir kişinin, herbir ekonomik grubun yaratılan paradan kendileri için daha fazla pay elde etmek için çalışacakları kabul edilebilir. Böyle dönemlerde iddihar eğilimi zayıftır. Borçlular avantajlı durumda olacaklar ve mümkün olduğu kadar borçlarını yenilemeğe borç ödeme sürelerini uzatmağa gayret edeceklerdir. O halde enflasyon dönemlerinde çeşitli sosyo - ekonomik grupların taleplerine göre yaratılan para miktarının bilinmesi yararlı olacaktır. Ancak ne bankalara ait istatistikler ne de milli muhasebe hesapları bu konuda detaylı bilgi edinilmesine olanak vermeyecektir. Kesin rakamsal verilerin eksikliğine rağmen tarım sektörü için davranışsal ip uçlarından hareket ederek bazı sonuçlara varabiliriz.

Tarım sektörüyle ilgili olarak geçmişte kazanılan tecrübelerin ışığı altında şu söylenebilir : Çiftçilerin davranışları enflasyonist baskıları ağırlaştırmak bir tarafa bu baskıları hafifletici yönde etkilemektedir. İddihar sorununu ele alalım. Tarım sektöründe enflasyon dönemlerinde iddihar çözülmesinin meydana gelip gelmediğinin tartışılması bir tarafa, hatta iddiharın devam ettiği bile söylenebilir. Benzer bir yaklaşım tasarruflar için de yapılabilir. Enflasyon dö-

nemlerinde çiftçilerin tasarruflarını arttırdıkları söylenebilir. Bu temayül özellikle çiftçilerin nominal gelirlerindeki artışla açıklanabilir. Çiftçilerin marjinal harcama eğilimleri zayıf olarak kalmağa devam edecektir. O halde tarımsal gelirlerin artması halinde enflasyonist gidiş hızlanmayacak ve hatta frenlenecektir.

Para yaratma ve para tahribi fenomenlerine gelince : Özellikle tarım sektörünün çok fazla borçlu olduğu ülkelerde yukarıdaki fenomenler çiftçilerin davranışları nedeniyle istikrar sağlayıcı bir etki de yapacaklardır. Çiftçiler nominal veya reel gelirleri artığı için enflasyondan borçlarından kurtulmada enflasyondan faydalanabilirler. Dolayısıyla operasyon paranın geri dönmesiyle sonuçlanabilir.

Sonuç olarak denebilirki enflasyon dönemlerinde çiftçilerin parasal davranışları istikrara dönük etki yapacaktır. Çiftçiler çok nadir olarak kredileri ekonomik strateji aracı olarak kullanmaktadırlar. Krediyeye çiftçilerin müracaatlarının altında bir taktik zihniyetinden daha çok ihtiyaç aranmalıdır. Diğer taraftan gerek tarımsal kredilerin tabiatları gerekse verilmiş tarzları bu kredileri daha az spekülâtif kılmaktadır.

III.2.3. Çiftçilerin Sosyal Davranışları

Kişisel olarak çiftçileri enflasyondan korunma olanakları tarımsal piyasaların rekabetçi karakteri sebebiyle çok zayıftır. Bu sebeple çiftçiler de diğer gruplar gibi toplu davranışta bulunmayı düşünebilirler. Şüphesiz çiftçilerin baş vuracakları vasıtalar diğer gruplarca uygulanan usullerden farklı olacaktır. Çiftçilerinde endüstri sektöründe çalışanlardan esinlenerek mallarının fiyatlarında yükselme sağlamak amacıyla aralarında ürünlerinin arzını azaltmak hususunda anlaşma yoluna gidebilirler. Ancak üreticilerin sayılarının fazlalığı böyle bir kararın uygulamaya konulmasında en büyük engel teşkil edecektir.

Çiftçilerin grev yapmaları olanak dışıdır. Çünkü böyle bir durumda ilk kurban kendileri olacaktır. Burada grevden maksat ürünlerin toplu olarak satılmayıp elde tutulmasıdır. Böyle bir uygulama özellikle kolay çürüyen mallarda başarısızlıkla sonuçlanacaktır. O halde çiftçilerin bu tarz tepkilerinin ne kadar etkili olacağı ve kaç malolacağı belirsizdir.

Çiftçilerin gerek hükümetlerin gerekse toplumun dikkatlerini kendilerinde toplamak amacıyla bazı yararlanabilecekleri metodlar vardır. Bunlar daha çok politik kurumların ve toplum düzeninin işleyişini engelleyici girişimler olabilir. Batı ülkelerinde idareye karşı girişilen boykotlar, belediye görevlerinden toplu istifalar, yollara barikatlar koymak gibi dolaylı direnme vasıtaları bu konuda örnek olarak verilebilir.

Enflasyon bir para savaşıdır. Tarım bu savaşta yeteri kadar silâhlanmış görünmemektedir. Tek istisna kıtlık dönemleridir. Mammafi çiftçilerin enflasyondan daima zarar gördükleri de söylenemez. Bütün konjonktür tiplerinde olduğu gibi enflasyon döneminde de tarımın durumu geniş olarak piyasaya bağlıdır. Tarımsal rekoltenin az olduğu veya tarımsal hasılanın artırılmadığı durumlarda ve ücret artışlarının sebep olduğu enflasyon dönemlerinde tarım kârlı olacaktır. Rekoltenin bol olduğu dönemlerde ve enflasyonist baskıların aşırı kârlardan ileri geldiği durumlarda tarım enflasyonun zarar verdiği kesimler arasında yer alacaktır.